

REGULISANJE SPOROVA U ISTOČNOM KINESKOM MORU U SVETLU MEĐUNARODNOG PRAVA

Evolucija sporenja oko suvereniteta nad Senkaku/Djaoju ostrvima

Poslednjih godina u području Istočnog kineskog mora, došlo je do intenziviranja teritorijalnog spora između Kine i Tajvana s jedne, i Japana s druge strane, oko ostrva koja Kina naziva Djaoju (Diaoyu), Tajvan Djaojutaj (Diaoyutai), a Japan Senkaku (Senkaku) (u daljem tekstu: Senkaku/Djaoju ostrva). Spor oko Senkaku/Djaoju ostrva potiče iz daleke kinesko-japanske prošlosti.¹ Sve do 1970. godine, Kina, Tajvan i Japan postavljali su zahteve za suverenitetom nad ostrvi-

Dr Duško Dimitrijević, direktor Instituta za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu.

¹ Senkaku/Djaoju ostrva se na svetskim pomorskim kartama prikazuju i kao Pinekl ostrva (Pinnacle Islands). Geografski, ostrva su pozicionirana u Istočnom kineskom moru (East China Sea), koje se nalazi u sastavu Tihog okeana. Senkaku/Djaoju predstavljaju grupu od pet manjih vulkanskih ostrva i tri hridi: Utsuri-šima/Djaoju Dao (Uotsuri-shima/Diaoyu Dao), Tajšo-to/Čivej Ji (Taishō-tō/Chiwei Yu), Kubašima/Huangvei Ji (Kuba-shima/ Huangwei Yu), Kita-kojima/Bei Sjo-dao (Kita-kojima/Bei Xiaodao), Minami-kojima/Nan Sjo-dao (Minami-kojima/Nan Xiaodao), Oki-no-Kita-iva/Da Bej Sjo-dao (Oki-no-Kita-iva/Da Bei Xiaodao), Oki-no-Minami-iva/Da Nan Sjo-dao (Oki-no-Minami-iva/ Da Nan Xiaodao) i Tobis/Fej Đao Jen (Tobise/Fei Jiao Yan). U grupi ostrva Senkaku/Djaoju, samo dva ostrva su naseljena i nalaze se na samoj ivici kontinentalnog platoa Istočnog kineskog mora. Ostrva su okrenuta prema Okinavskom kanalu na jug, a aproksimativno su locirana na 76 nautičkih milja istočno od kineskog ostrva Pengđa (Pengjia), 100 nautičkih milja severoistočno od Kilunga (Keelung) na Tajvanu, 220 nautičkih milja zapadno od Okinave, i 92 nautičke milje severozapadno od japanskih Išigaki ostrva (Ishigaki-jima). Senkaku/Djaoju se nalaze u vodama između 123°20' - 124°40'E (istočne geografske dužine) i 25°40' - 26°00'N (severne geografske širine) i vezana su za ostrvo Tajvan. Ukupna kopnena masa je cirka 5,69 kilometara kvadratnih.

ma koja su locirana na pola puta od Tajvana i jugozapadnog kraja Okinave (*Okinawa*). Prema kineskim istorijskim artefaktima, Kina je prva otkrila i koristila ostrva Senkaku/Djaoju. Još je za vremena kineske dinastije Ming (od 1368-1644. godine), ovo područje smatrano je sastavnim delom kineske teritorije. Ostrva Senkaku/Djaoju zvanično se pominju u 15. veku, u dokumentu koji se nalazi u Bodlijevoj (*Bodleian*) biblioteci u Oksfordu i u knjizi "Putovanje niz vetar" (*Shun Feng Xiang Song*), koja je objavljena 1403. godine. Opsežni dokazi o kineskoj pripadnosti ostrva Senkaku/Djaoju nalaze se u mnogobrojnim izvještajima koje su sastavljali kineski carski izaslanici u tom periodu, ali i u pomorskim i vojnim kartama i dokumentima odbrambenog karaktera u kojima se ostrva nalaze ucrtana na putu koji vodi iz Kine prema Okinavi. Za vreme dinastije Ćing (od 1644-1911. godine), Senkaku/Djaoju ostrva bila su pod jurisdikcijom Tajvana koji je bio u sastavu Kine. Kao granica između Senkaku/Djaoju ostrva i Okinave u 17. veku uzimana je oblast Hejšuejgou (*Heishuigou*), koja je opisivana u istorijskim izvorima kao "jaz sa crnom vodom" koji oivičava kineski kontinentalni plato. Istorijski izvori navode da je zamenik kineskog ambasadora Ksu Baoguang (*Xu Baoguang*), 1720. godine, uputio kraljevsko znamenje kralju Okinave. Saradujući sa lokalnim predstavnicima on je uspeo da sastavi putopis Đungšan Čuensin lu (*Zhongshan Chuanxin lu*) u kome je na osnovu zapisa o misiji Čusan (*Chusan*), identifikovana najzapadnija granica kraljevstva Okinave u Kume-đima (*Kume-jima*) južno od Hejšuejgou. Nešto slično uradio je i zamenik ambasadora Džou Huang (*Zhou Huang*) 1756. godine, potvrđujući da Hejšuejgou predstavlja granicu između Čivej Ji i Kume-đime, dok je izaslanik Li Dingjuan (*Li Dingyuan*) uočio da je u tom periodu postojala tradicionalna praksa žrtvovanja domaćih životinja prilikom prelaska oblasti Okinavskog basena.² U pregovorima sa Japanom oko suvereniteta nad Rjukju ostrvima, glavni diplomata Ćing dinastije Li Hongđang (*Li Hongzhang*), pozivao je se na činjenicu koju je uočio i japanski pisac Hajaši Šijheji (*Hayashi Shihei*) u svom ilustrovanom zemljopisu, gde je jasno naznačio da Senkaku/Djaoju ostrva ne ulaze u sastav ostrva Rjukju. U istom periodu, pomorske karte i geografske mape velikih pomorskih sila poput Velike Britanija, Španije, Sjedinjenih Američkih Država, Francuske prikazivale su Senkaku/Djaoju ostrva sastavnim delom Kine (npr. geografska karta nazvana kao "Najnovija karta Kine" (*Cotton China*), štampana u Velikoj Britaniji 1811. godine, potom karta štampana u Sjedinjenim Američkim Državama 1859. godine i dr.). Pomorska karta istočne kineske obale od Hong Konga do zaliva Ljaodong (*Liaodong*) koju je britanska mornarica izradila 1877. godine, prikazivale je Senkaku/Djaoju ostrva u sastavu Tajvana. Pri tom, ostrva su na pomorskoj karti bila jasno odvojena od japanskih Nansei (*Nansei shotō*) ili Rjukju ostrva. Nakon što je Japan anektirao Rjukju ostrva 1879. godine (preimenujući ih u Okinava ostrva), Japan je počeo delovati prikriveno s ciljem okupacije Senkaku/Djaoju ostrva, a što je i uspeo učiniti nakon okončanja

² Joyman Lee, "Senkaku/Diaoyu: Islands of Conflict", *History Today*, 2011, vol. 61, no. 5, Internet: <http://www.historytoday.com/joyman-lee/senkakudiaoyu-islands-conflict>

kinesko-japanskog rata (1894–1895). Tim povodom, čuveni kineski državni reformator Vang Tao (*Wang Tao*), izrazio je protivljenje japanskom ekspanzionizmu istakavši, da Japan nije imao pravo da prisajedini Okinavu budući da je ta oblast bila više formalno u vazalnom odnosu prema japanskoj državi Satsuma. Međutim, Kina je bila isuviše slaba da bi se oduprla japanskoj vojnoj sili koja je za vrlo kratko vreme uspjela okupirati čitavu Koreju (koja je pre toga bila u vazalnom odnosu sa Kinom), kao i strateški važne kineske teritorije u južnoj Mandžuriji, poluostrvo Lia Tung (*Liáodōng*), Tajvan i arhipelag Peskadores (*Pescadores/Penghy*) u Tajvanskom moreuzu. Zauzimanje Senkaku/Djaoju ostrva 1895. godine, Kina nije smatrala legalnim činom po međunarodnom pravu.

Japan je igornisao kinesku istorijsku i pravnu argumentaciju, smatrajući da zahtev za suverenitetom nad ostrvima proizilazi na osnovu činjenice da je ostrva Senkaku/Djaoju 1884. godine, otkrio japanski pomorac Koga Tacuširo (*Koga Tatsushiro*), koji je nakon otkrića tražio od japanske države da mu se ista izdaju u zakup. Međutim, iz dostupnih istorijskih izvora koji se odnose na ovaj slučaj proizilazi da ni državni organi Japana u tom periodu nisu bili u potpunosti sigurni, da li otkriće ostrva može biti validan pravni osnov da ostrva pripadnu Japanu s obzirom da nisu postojali jasni dokazi koji bi potkrepili osnovanost ovako postavljenog zahteva. Stoga je japanska vlada otpremala tajne misije za utvrđivanje relevantnih činjenica u svrhu legitimizacije zahteva da Senkaku/Djaoju ostrva pripadnu Japanu. S obzirom na stanovište da sporna ostrva nisu bila naseljena niti okupirana od strane bilo koje države pre kao “ničijea zemlja” (*terra nullius*), Japan je na osnovu odluke carskog ministarskog saveta od 14. januara 1895. godine, stavio Senkaku/Djaoju ostrva pod administrativnu vlast prefektura Okinava. Ubrzo nakon pobjede u kinesko-japanskom ratu, 17. aprila 1895. godine, Japan i Kina potpisale su mirovni ugovor u Šimonosekiju kojim je Japanu ustupljen Tajvan (Formoza), zajedno sa svim pratećim ostrvima. Zanimljivo je, da ugovor iz Šimonosekija u tekstu nigde ne pominje da je su sa ustupanjem Tajvana ustupljena Japanu i Senkaku/Djaoju ostrva.

Iz aktuelne kineske perspektive, postoji jako malo argumenata kojima bi bilo moguće potkrepiti japanski zahtev da ostrva nisu okupirana. Prema kineskom stanovištu postoji jasna distinkcija između tvrdnje da su ostrva bila “nenaseljena” i tvrdnje da ostrva “nisu bila zauzeta”. Istorijski izvori dokazuju upravo suprotno, jer pre japanskog otkrića i zauzeća Senkaku/Djaoju ostrva, na ostrvu su boravili tajvanski ribari čiji su grobovi sačuvani do danas. Svoj zahtev Kina opravdava i činjenicom da je pre japanskog otkrića Senkaku/Djaoju ostrva, Kina vršila neke državne akte poput pružanja navigacijske pomoći brodovima, prikupljanja lekovitog bilja i ribarenja. Nakon zaključenja mirovnog ugovora iz Šimonosekija 1895. godine, Senkaku/Djaoju ostrva su pripala Tajvanu.

Okončanjem Drugog svetskog rata ostrva su vraćena Kini. Naime, Kina uporno insistira da je, prema savezničkoj deklaraciji iz Kaira i proklamaciji iz Potsdama donetim za vreme Drugog svetskog rata, a koje je Japan prihvatio kao deo mirovnog ugovora zaključenog u San Francisku 1951. godine, utvđena obaveza

Japana da Kini vrati upravu nad ovim ostrvima, kao i nad svim drugim teritorijama koje joj je Japan oduzeo vojnom silom.³ Japan osporava iznetu argumentaciju Kine i navodi da japansko pravo na ostrvima proizilazi iz neprekidne uprave koja počinje od inkorporacije Senkaku/Djaoju koja datira pre kinesko-japanskog rata i zaključenja mirovnog ugovora iz Šimonosekia, a potom i na osnovu odsustva kineskih teritorijalnih zahteva u periodu od 1895. do 1970. godine, te na osnovu njihovog prisjedinjenja ostrvskoj grupaciji Nansei Šoto (*Nansei Shoto*),⁴ koja nemaju nikakve veze sa Tajvanom,⁵ a otuda, ni sa mirovnim ugovorom iz San Franciska zaključenim po završetku Drugog svetskog rata 1951. godine, u čijem zaključivanju Kina i Tajvan nisu učestvovala.⁶

³ Kairskom deklaracijom iz decembra 1943. godine, Savezničke sile su obavezale Japan da vrati sve teritorije koje su silom oduzete Kini. U Potsdamskoj proklamaciji iz 1945. godine, u članu 8. je navedeno da, "odredbe iz Kairske deklaracije se moraju sprovesti a suverenitet Japana se ograničava na ostrva Honšu (Honshu), Hokaido (Hokkaido), Kjušu (Kyushu), Šikoku (Shikoku) i druga manja ostrva". Vrhovni komandant Savezničkih sila (SCAPIN) doneo je instrukciju br. 677, kojom su definisana administrativna ovlašćenja Japana nad navedenim ostrvima i na oko hiljadu manjih ostrva, uključujući Cušima (Tsushima) i Rjukju (Ryukyu) ostrva severno od 30. paralele severne geografske širine. Prilikom ceremonije održane 25. oktobra 1945. godine, u Tajpeju kineskoj Vladi je zvanično vraćen natrag Tajvan. U zajedničkoj izjavi od 29. septembra 1972. godine, Vlada Japana je izjavila da "razume i poštuje stav Vlade Narodne Republike Kine da je Tajvan neotuđivi deo teritorije Kine i da čvrsto podržava svoje stanovište iz člana 8. Proklamacije iz Potsdama". U skladu sa navedenim aktima, u oktobru 1945. godine, Japan se odrekao prava nad Tajvanom, a pitanje pripadnosti ostrva Senkaku/Djaoju nije eksplicitno rešeno. Prema kineskom stanovištu, Tajvan je nakon japanske predaje na kraju Drugog svetskog rata vraćen Kini zajedno sa Senkaku/Djaoju ostrvima. Videti: "The Diaoyutai Islands: An Inherent Part of the Territory of the Republic of China (Taiwan)", The People's Republic of China, State Council Information Office, White Paper on Diaoyu Dao, an Inherent Territory of China, September 2012, Internet: <http://english.people.com.cn/90785/7960320.html>.

⁴ Ugovorom iz San Franciska, ostrva Nansei južno od 29. paralele severne geografske širine, stavljena su pod starateljstvo Ujedinjenih nacija i civilnu upravu Sjedinjenih Američkih Država. Uprava Sjedinjenih Američkih Država nad Rjukju (USCAR), donela je 29. februara 1952. godine, Uredbu br. 68, a potom 25. decembra 1953. godine, i Proklamaciju br. 27, kojima se na unilateralnoj osnovi proširuju granice ovog područja i na Senkaku/Djaoju ostrva. Videti: "Treaty of Peace with Japan", 8 September 1951, 3 U.S.T. 3169.

⁵ U periodu od 1949. do 1972. godine, Japan je iz oportunističkih razloga odbijao da prizna Vladu NR Kine smatrajući da je jedina legitimna kineska vlada, vlada Kuomintanga na Tajvanu (Vlada Republike Kine).

⁶ Pisci mirovnog ugovora iz San Franciska, u nacrt teksta ugovora nisu uključili ostrva Senkaku/Djaoju, što pokazuje da nisu smatrali da navedena ostrva predstavljaju deo tajvanske, odnosno kineske teritorije. Videti: Seokwoo Lee, "The 1951 San Francisco Peace Treaty with Japan and the Territorial Disputes in East Asia", *Pacific Rim Law & Policy Journal*, 2002, vol. 11, no. 1, pp. 124-126. Kao odgovor na moguće izostavljanje spornih ostrva iz konačnog teksta mirovnog ugovora, Kineska Vlada je već, 15. avgusta 1951. godine, dakle pre održavanja konferencije u San Francisku, javno obznanila da: "Ako Narodna Republika Kina bude isključena iz pripreme, formulacije i potpisivanja mirovnog ugovora sa Japanom, bez obzira kakav njegov sadržaj i ishod bili, isti će biti smatran protivpravnim i nevažećim od strane centralne narodne vlasti". Tokom septembra 1951. godine, kineska Vlada uputila je još jednu notu u kojoj se ističe da je ugovor iz San Franciska pro-

Na osnovu japansko-američkog Ugovora o uspostavljanju bezbednosnog područja iz 1960. godine, Sjedinjene Američke Države su u periodu od 1945. do 1972. godine, bile administrator nad Okinavom, uključujući i Senkaku/Djaoju ostrva. Shvativši da postoji mogućnost različite interpretacije koja može dovesti do otvorenog teritorijalnog spora, Skupština Okinave usvojila je u avgustu 1970. godine odluku kojim se ostrva proglašavaju sastavnim delom teritorije Japana. Navedena odluka podržana je i u nacionalnom parlamentu Japana. Iste godine Tajvan je izjavio zvaničan protest, a Kina je uputila slične pritužbe preko javnih medija zahtevajući da joj se vrate Senkaku/Djaoju ostrva. Japan i Sjedinjene Američke Države potom su 17. juna 1971. godine, potpisale su "Sporazum o povraćaju Okinave". Sporazumom je obuhvaćen i povraćaj administrativnih ovlašćenja nad Senkaku/Djaoju počev od 15. maja 1972. godine. Istog dana kada je pomenu ti Sporazum potpisan, američka Vlada je izdala saopštenje da vraćanje Okinave neće imati nikakve posledice u vezi suvereniteta nad Senkaku/Djaoju ostrvima. Ovim povodom, Ministarstvo spoljnih poslova Kine uložilo je protest 30. decembra 1971. godine u kojem je iznelo stav da navedeno postupanje Sjedinjenih Američkih Država koje je dovelo do otvorenog kršenja teritorijalnog suvereniteta Kine, nije za Kinu prihvaljivo i da bi stoga bilo nužno da Sjedinjene Američke Države vrate Kini suverena prava nad ostrvima. Zahtev je usledio nakon što je Savet za koordinaciju zajedničkog istraživanja mineralnih izvora u azijskom prekomorskom području, pod pokroviteljstvom Ekonomske komisije Ujedinjenih nacija za Aziju i Daleki Istok (*UN Economic Commission for Asia and the Far East – ECAFE*), započeo geofizička merenja 1968. godine i pošto je u izveštaju iz 1969. godine, naveo da je područje epikontinentalnog platoa između Tajvana i Japana bogato naftom. Međutim, prenos uprave nad ostrvima na Japan Sjedinjene Američke Države nisu obrazlagale argumentacijom koja bi potvrđivala prenos suvereniteta. Istine radi, za vreme vršenja uprave nad Senkaku/Djaoju ostrvima, Sjedinjene Američke Države nisu osporavale kineski suverenitet niti su isticale da Japan poseduje taj suverenitet. Zvanično, one su insistirale da se pitanja u vezi sa suverenitetom nad Senkaku/Djaoju ostrvima reši između zainteresovanih strana.⁷

tivzakonit i nevažeći, te da ga Vlada NR Kine ni pod kojim okolnostima ne može priznati. Videti: "Bijela knjiga o Diaoyu otoku: Diaoyu otok, inherentni teritorij Kine", Ured za informisanje Državnog vijeća Narodne Republike Kine, septembar 2012, Internet: <http://ba.chineseembassy.org/eng/zt/dydwtteng/t986956.htm>.

⁷ U oktobru 1971. godine, Sjedinjene Američke Države su izjavile da "veruju da povraćaj administracije nad ostrvima Japanu, od kojeg je ta administracija ranije ustupljena, ne prejudicira posjedovanje tih prava. Sjedinjene Države ne mogu proširiti legalna prava koje je Japan imao prije nego što je preneo administraciju nad ostrvima, niti mogu, nakon što vrate primljeno, umanjiti prava drugih koji polažu ta prava. Sjedinjene Države ne svojataju ostrva i smatraju da bi sukob oko ovih ostrva valjale rešiti strane kojih se ona tiču". Prilikom ratifikacije Sporazuma o povraćaju Okinave 1971. godine, američki Stejt department je napomenuo da Sjedinjene Američke Države imaju neutralan stav kada je u pitanju naticanje između Japana i Kine za Senkaku/Djaoju ostrva. Međutim, kada su Sjedinjene Američke Države vratile Okinavu pod suverenitet Japana 1972. godine, Japan je objavio da su one umešane spor oko Senkaku/Djaoju ostrva. U novembru 1996. godine, vršilac dužnosti zamenika pomoćnika sekretara za odbranu Sjedinjenih Američkih Država Kurt

U vezi sa napred navedenim postupanjem Sjedinjenih Američkih Država i Kine, Ministarstvo spoljnih poslova Japana izdalo je 8. marta 1972. godine, izjavu pod nazivom: "Osnovno stanovište o suverenitetu nad ostrvima Senkaku". U pomenutom dokumentu ponavljaju se tvrdnje o japanskom izvornom suverenitetu nad Senkaku/Djaoju ostrvima. Naime, Japan je izneo tvrdnju da su ostrva bila "ničija zemlja" i da nisu pripadala Tajvanu ili ostrvima iz grupe Peskadores pre nego što su mu ista ustupljena od strane Čing dinastije na osnovu sporazuma iz Šimonosekija. Kina po japanskom stanovištu, nije smatrala ova ostrva za sastavni deo Tajvana, te ostrva nisu ni mogla biti uključena u teritorije kojih se Japan odrekao prema odredbi iz člana 2. mirovnog ugovora iz San Franciska. Ostrva su stavljena pod upravu Sjedinjenih Američkih Država kao deo Nansei ostrva u skladu sa odredbom iz člana 3. pomenutog ugovora o miru. Područje Senkaku/Djaoju ostrva po japanskom shvatanju definitivno je vraćeno Japanu u skladu sa "Sporazumom o povraćaju Okinave".

Iznete činjenice bile su u potpunosti neprihvatljive za Kinu, pa je Kina iznela stav da japanska inkorporacija Senkaku/Djaoju ostrva kao "ničije zemlje" predstavlja zapravo protivpravan čin okupiranja kineske teritorije koji nema dejstvo u međunarodnom pravu. Ni ugovor iz Šimonosekija, kojim je Japan prisilio kinesku dinastiju Čing da mu ustupi Tajvan, zajedno sa svim pripadajućim ostrvima, uključujući i Senkaku/Djaoju ostrva po kineskom stanovištu nema pravnu važnost, a što potvrđuju i akti Savezničkih sila iz Drugog svetskog rata - Deklaracija iz Kaira i Proklamacija iz Potsdama kojom su Savezničke sile obavezale Japan da bezuslovno vratiti sve teritorije koje je silom oduzeo Kini. Navedeni saveznički akti jasno definišu japansku teritoriju koja ne obuhvata područje Senkaku/Djaoju ostrva.

Pomenuta ostrva nisu stavljena ni pod starateljstvo Ujedinjenih nacije i administraciju Sjedinjenih Američkih Država na osnovu ugovora iz San Franciska. Sjedinjene Američke Države samovoljno su proširile starateljstvo na područje Senkaku/Djaoju ostrva koji predstavlja kinesku teritoriju. Naknadni "povraćaj administrativnih ovlašćenja" Japanu nad Senkaku/Djaoju predstavlja za Kinu protivzakonit pokušaj Japana da zaposedne kinesku teritoriju, što u suštini, predstavlja i svojevrsan izazov posleratnom međunarodnom poretku.

Kempbel, izjavio je da se na sporna ostrva primenjuju odredbe Ugovora o uspostavljanju bezbednosnog područja između SAD i Japana iz 1960. godine. Kempbel je takođe izjavio da ugovorna obaveza u pogledu spornih ostrva ne znači da Sjedinjene Američke Države priznaju japanske teritorijalne aspiracije. "Sporazumom između Sjedinjenih Američkih Država i Japana o vraćanju Okinave Japanu razjašnjava se, da se ostrva Senkaku nalaze pod upravom Japana. Ovo su Sjedinjene Države jasno precizirale iz bezbednosnih razloga". Kempbel je naznačio i da Sjedinjene Američke Države nisu ni na čijoj strani u pogledu spora oko ostrva, te da je Sporazum između Sjedinjenih Američkih Država i Japana jasno povukao granicu između teritorije kojom Japan efektivno upravlja i teritorije koja pravno pripada Japanu. Pomenuta izjava protumačena je u političkoj javnosti kao balansiranje Sjedinjenih Američkih Država u odnosima između Kine i Japana. Videti: Mark J. Valencia, "The East China Sea Dispute: Context, Claims, Issues and Possible Solutions", Asian perspective, 2007, vol. 31, no. 1, p. 155.

Međutim, i pored otvorenih protivljenja, Kina je bila rada da se postojeći konflikt sa Japanom barem za neko vreme zamrzne, pa je u tom smislu kineski predsednik Deng Sjaoping (*Deng Xiaoping*), proklamovao novu politiku kojom se "ostavljaju po strani teritorijalni sporovi" sa Japanom, "u cilju zajedničkog razvoja".⁸ Takav pristup doveo je ubrzo do normalizacije diplomatskih odnosa 1972. godine i do potpisivanja ugovora o miru i prijateljstvu 1978. godine. Na osnovu pomenutog ugovora, dve strane su se dogovorile da do daljnjeg ne postavljaju pitanja u vezi sa suverenitetom nad ostrvima Senkaku/Djaoju, već da se pitanje ostavi "na rešavanje budućim generacijama". Iako je rešavanje problema time ostavljeno po strani, teritorijalni spor između Kine i Japana konačno nije rešen. Spor je ponovo izbio na površinu pošto su u područjima njihovih jednostrano proglašanih isključivih ekonomskih zona otkrivena bogata nalazišta nafte. Od tog trenutka, dve strane jedna drugoj postavljaju zahteve za delimitacijom isključivih ekonomskih zona, a potom i epikontinentalnih pojaseva.

Kina zastupa stanovište da bi se linija razgraničenja morala povući duž ivice epikontinentalnog platoa koji se približava Okinavskom arhipelagu. Sa druge strane, Japan smatra da bi linija razgraničenja morala ići duž linije sredine koja odvaja deo obalnog područja dve zemlje. Japan je u više navrata optužio Kinu da vrši eksploataciju u blizini područja koje pripada japanskoj isključivoj ekonomskoj zoni. Kina je zbog tih optužbi iznela predlog o zajedničkom ulaganju u spornoj oblasti. Posle nekoliko bezuspešnih pregovaračkih pokušaja i slanja vojnih trupa u sporna područja, kineska državna prekomorska naftna korporacija *China National Offshore Oil Corporation*, započela je sa eksploatacijom gasa u području Širakaba/Čunksjao (nazivi na japanskom i kineskom jeziku: *Shirakaba/Chunxiao*) za koje Kina smatra da se nalazi 4 nautičke milje unutar kineske isključive ekonomske zone. Neslažući se sa kineskim stanovištem, a smatrajući da se nalazište pruža sa druge strane granične linije, Japan je pokušao da odgovori kineskoj jednostranoj akciji tako što je garantovao pravo eksploatacije svojoj kompaniji *Empire Oil* u području Teikoku Sekiju (*Teikoku Sekiyu*). Međutim, zbog bezbednosnih razloga pomenuta kompanija nije nikada otpočela sa poslovanjem. Ministarstvo spoljnih poslova Kine uložilo je protestnu notu Japanu budući da je ovakav japanski čin okvalifikovan za otvorenu provokaciju i povredu kineskih suverenih prava. U daljem toku događaja, navedeno nadmudrivanje između Japana dovelo je do pogoršanja odnosa između dve zemlje.

Spor je polako tinjao da bi 1992. godine, nakon promulgacije kineskog Zakona o teritorijalnom moru i spoljnjem morskom pojasu i kulminirao. Japansko Ministarstvo spoljnih poslova oštro je protestovalo protiv novog kineskog Zakona. Smatrajući da u predmetnom slučaju ne može biti reči o teritorijalnom sporu, Japan je osnažio zahtev za Senkaku/Djaoju ostrvima izdajući neka od njih privatnim licima. U januaru 2003. godine, japanska Vlada je objavila da je još 1972. go-

⁸ Kasnije je ova politika dobila značenje da "suverenitet nad spornim područjima pripada Kini". Videti: PRC Foreign Ministry, "Set Aside Dispute and Pursue Joint Development", November 17, 2000.

dine, iznajmila ostrvo Kubašima/Huangvei Ju (*Kuba-shima/ Huangwei Yu*) na 20 godina. Kubašima/Huangvei Ju je zajedno sa Okinavom iznajmljena Sjedinjenim Američkim Državama za vojne potrebe. Iz navodno preventivnih razloga, preostala tri ostrva – Uotsuri-šima/Djaoju Dao, (*Uotsuri-shima/Diaoyu Dao*), Minami-kojima/Nan Sjodao (*Minami-kojima/Nan Xiaodao*) i Kita-kojima/Bei Sjodao (*Kita-kojima/Bei Xiaodao*) japanska Vlada je iznajmila 2002. godine. Kina je uložila protest Japanu zbog navedenih jednostranih akata, a do smirivanja situacije nije došlo sve do sastanka predsednika Kine Hu Džintaoa (*Hu Jintao*) i predsednika japanske Vlade Jasuo Fukude (*Yasuo Fukuda*) 2008. godine.

Sporazumom o zajedničkoj eksploataciji gasa u području Širakaba/Čunksjao (*Shirakaba/Chunxiao*) i Asunaro/Longđin (*Asunaro/Longjin*) zaključenim 18. juna 2008. godine, dve strane su se principijelno obavezale da Istočno kinesko more ne bude više propište sukoba već “more mira, saradnje i prijateljstva”. U Sporazumu je doslovno potvrđeno da se njime ne prejudicira osnovanost postavljenih teritorijalnih zahteva već se njime ugovara međusobno “razumevanje” za saradnju. U tom pogledu, Kina i Japan su se obavezale da više ne preduzimaju unilateralne akte u vezi sa eksploatacijom nafte i gasa u spornim područjima sve do postizanja konačnog dogovora. S obzirom da je u područja Širakaba/Čunksjao, kineska strana već započela eksploataciju gasa, Kina je uputila poziv Japanu da obezbedi tehnološku podršku i da investira u eksploataciju radi zajedničkog sticanja profita. U odnosu na nalazišta gasa Asunaro-Longđin, dve države su zaključile Sporazum o zajedničkoj razvojnoj zoni od 2700 kilometara kvadratnih. Sporazum je predstavljao prekretnicu u unapređenju bilateralnih odnosa između Kine i Japana.⁹ Međutim, zbog činjenice da je Kina nastavila da koristi samostalno dva sporna izvorišta gasa: Tianvajtjen (*Tianwaitian*) i Sankei (*Sankei*), Japan je protestovao smatrajući da time Kina krši odredbe Sporazuma. Za Japan naime, nije bilo prihvatljivo kinesko stanovište po kojem Kina polaže suverena prava i na područje epikontinentalnog platoa skoro sve do japanskog ostrva povezanog na jugu sa Okinavom kojim se preklapa njegova isključiva ekonomska zona od 200 nautičkih milja.¹⁰ Tokom 2009. godine, Kina je podnela Generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija preliminarno obaveštenje o utvrđivanju spoljnje granice svog epikontinentalnog pojasa van područja od 200 nautičkih milja. To obaveštenje je i realizovala kroz zvaničan zahtev od 14. decembra 2012. godine, kojim

⁹ Ralph A. Stamm, “China, Japan: Getting sensible, finally”, ISN Security Watch, 30 June 2008.

¹⁰ Nakon zaključenja Sporazuma od 18. juna 2008. godine, uz navedeno razmimoilaženje između Kine i Japana, u prvi plan je izbio i problem ekonomskih prava Južne Koreje u odnosu na gasna izvorišta u severnom području od Asunara. Pored navedenog, Južna Koreja se spori sa Kinom oko morskog grebena Socotra Rock na kome je izgrađena korejska naučna baza. Kina smatra da su izgradnjom baze povređena suverena prava u njenoj isključivoj ekonomskoj zoni. Videti: Ji Guoxing, “Maritime Jurisdiction in the Three China Seas: Options for Equitable Settlement”, Policy Papers, Institute on Global Conflict and Cooperation, UC Berkeley, 1995, pp. 9-12.

je i na jednostranoj osnovi i formalno proširila svoja suverena prava na oblast Okinavskog basena.¹¹

*Unilateralni pokušaji rešavanja sporova
u Istočnom kineskom moru*

Japan je u junu 1996. godine, ratifikovao Konvenciju o pravu mora donetu 1982. godine pod okriljem Ujedinjenih nacija (*United Nations Convention on the Law of the Sea - UNCLOS*). Nakon toga, Japan je usvojio Zakon o teritorijalnom moru i spoljnjem morskom pojasu, kao i Zakon o isključivoj ekonomskoj zoni i epikontinentalnom pojasu, koji su dopunjeni usvajanjem procedura za njihovu primenu. Japan je takođe uspostavio isključivu ekonomsku zonu oko ostrva Senkaku/Djaoju. Kina je, u 1996. godini, takođe ratifikovala Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. U deklaraciji o ratifikaciji Kina je potvrdila suverenitet nad teritorijama obuhvaćenim u Zakonu o teritorijalnom moru i spoljnom morskom pojasu iz 1992. godine. Teritorije obuhvaćene pomenutim Zakonom odnosile su se *inter alia*, i na područje Senkaku/Djaoju ostrva. Istovremeno, Kina je utvrdila i tačnu lokaciju pravih polaznih linija teritorijalnog mora, što je bilo važno za razgraničenje teritorijalnog mora i granične zone. Prema usvojenom rešenju, prave polazne linije spajaju isturene tačke na kopnu i tačke na najudaljenijim ostrvskim obalama.¹² U Zakonu je utvrđeno da se teritorijalno more prostire na 12 nautičkih milja od ovih polaznih linija i od ostrva koja se nalaze u blizini obale. Međutim, kineska deklaracija o suverenitetu nad ostrvima Senkaku/Djaoju nije predstavljala dovoljan dokaz o posedovanju suvereniteta nad epikontinentalnim pojasom ili isključivom ekonomskom zonom koja se prostire od tih linija. Iz tih razloga Kina je odlučila da naknado utvrdi polazne linije od teritorijalnog mora, uključujući i polazne linije od spornih ostrva u svrhu utvrđivanja isključive ekonomske zone i epikontinentalnog pojasa. Japan se nije slažio sa takvim kineskim pristupom, već je i sam istakao zahtev za sopstvenom isključivom ekonomskom zonom od 200 nautičkih milja.¹³ Time je došlo do preklapanja međusobnih teritorijalnih zahteva.

¹¹ Internet: http://www.un.org/Depts/los/clcs_new/submissions_files/submission_chn_63_2012.htm.

¹² W.M. Reisman, G.S. Westerman, *Straight Baselines in International Maritime Boundary Delimitation*, New York, 1992; Park Choon-Ho, "The Yellow Sea-East China Sea Oil Disputes Revisited: New Opportunity for Joint Development," u Kim Dalchoon et al. eds., *Exploring Maritime Co-operation in Northeast Asia: Possibilities and Prospects*, Seoul, Institute of East and West Studies, Yonsei University, 1993, pp. 3-14; Liyu Wang and Peter H. Pearce, "The New Legal Regime for China's Territorial Sea," *Ocean Development and International Law*, 1994, vol. 25, No. 4, p. 442.

¹³ Pravo mora ustanovljava određene kriterijume koji principijelno uzevši zahtevaju da se prave polazne linije povlače na način da ispunjavaju sledeće uslove: 1) Linije ne smeju odstupati od generalnog pravca obale; 2) Morska područja unutar linije moraju biti dovoljno tesno povezana sa kopnenim područjem na koje se primenjuje režim unutrašnjih voda; 3) Linije ne smeju biti povučene prema i od visine niova oseke i plime i, 4) Linije ne smeju odsecati teritorijalno more druge dr-

Prema kineskom stanovištu, kineski epikontinentalni pojas u Istočnom kineskom moru nalazi se van područja koje je Japan proglasio za svoju teritoriju. Topografski, geomorfološki i geološki, kineski epikontinentalni pojas predstavlja kontinuirani prirodni produžetak kineske kopnene teritorije koji se pruža sve do spoljne ivice ruba kontinenta i to, "najverovatnije", do Okinavskog basena.¹⁴ S obzirom da lučni basen (*back-arc basin*), Okinave, ne prati striktno japansku obalu, osa Okinavskog basena trebalo bi da predstavlja prirodnu granicu između epikontinentalnih pojaseva dve države. Na osnovu pomenutog stanovišta, Kina je postavila zahtev da se njena teritorija prostire na udaljenosti od najviše 350 nautičkih milja od njene obale do Okinavskog basena.

Japan osporava kinesko stanovište i smatra da se suštinski ne može tumačiti da Okinavski basen predstavlja prirodnu granicu između dve zemlje. Okinavski basen prema japanskom stanovištu predstavlja samo niziju koja se tu stvorila igrom slučaja na naprekidnom rubu kopna između dve države. U suštini, Okinava se nalazi na epikontinentalnom pojasu. Zbog pomenute konotacije Japan se pozvao na predsedan Međunarodnog suda pravde u slučaju spora oko epikontinentalnog pojasa (Libija protiv Malte), gde je Sud zaključio da, "ako postoji diskontinuitet između područja epikontinentalnog pojasa između susednih država, granica treba da ide tokom kojim ide opšta linija osnovnog diskontinuiteta".¹⁵ Japan traži da granica epikontinentalnog pojasa bude linija koja se nalazi na istoj distanci između teritorija država koje nisu sporne. Epikontinentalni pojas bi tako trebalo da se prostire na širini od 200 nautičkih milja. Uzimajući u obzir da je Japan objavio da njegova isključiva ekonomska zona ide od pravih polaznih linija, a da je procenjeno da se isključive ekonomske zone obe strane preklapaju jer je širina Istočnog kineskog mora manja od 400 nautičkih milja, Japan je insistirao da se prilikom razgraničenja uzme u obzir metod središnje linije ili ekvidistance. Insistiranjem na povlačenju središnje linije ili ekvidistance, Japan teži da obuhvati zapadni i severni deo ostrva Senkaku/Djaoju. Metoda povlačenja središnje linije u krajnjem ishodu dovodi do preklapanja teritorijalnih zahteva. Međutim, nije sasvim jasno u kom stepenu bi došlo do preklapanja, jer Kina i Japan nisu objavili svoje pomorske mape, niti su jasno precizirale granice svojih isključivih ekonomskih zona na koje polažu pravo u Istočnom kineskom moru. Smatra se da bi do preklapanja došlo negde u području zapadno od spornih ostrva Senkaku/Djaoju gde bi trebalo da bude povučena granica na moru.

žave od pučine isključive ekonomske zone. Videti: Handbook on the Delimitation of Maritime Boundaries, Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea Office of Legal Affairs, United Nations, New York, 2000, p. 6.

¹⁴ Zhiguo Gao, "China and the LOS Convention," Marine Policy, 1991, p. 199. etc. J. R. V. Prescott, "Maritime Jurisdiction in East Asian Seas," East-West Environment and Policy Institute, Occasional Paper, 1987, No. 4; J.R.V. Prescott, "Maritime Jurisdiction," in Joseph Morgan and Mark J. Valencia, eds., Atlas for Marine Policy in East Asian Seas, Berkeley, University of California Press, 1992, p. 25. etc.

¹⁵ "Case Concerning the Continental Shelf" (Lybian Arab Jamahiria v. Malta), International Court of Justice Reports, 1985.

U toku 1998. godine, Kina je proglasila Zakon o isključivoj ekonomskoj zoni i epikontinentalnom pojasu u kome nije pomenuta ni jedna konkretna sporna pomorska oblast. Međutim, ovim Zakonom, otvorena je mogućnost za rešavanje spora sa Japanom na bazi međunarodnog prava i u skladu sa principom pravičnosti. S druge strane pak, japanskim Zakonom o isključivoj ekonomskoj zoni i epikontinentalnom pojasu predviđena je mogućnost da se obe strane sporazumeju kod povlačenja granice u Istočnom kineskom moru i da time izbegnu primenu metoda ekvidistance. Sve dok se ne dođe do rešenja, za Kinu ostaje sporna teritorija između oblasti za koju je Japan predložio primenu središnje linije i Okinavskog basena, a za Japan ostaje sporno područje na udaljenosti od 200 nautičkih milja u kojem je došlo do preklapanja isključivih ekonomskih zona dve države.

*Primena međunarodnog prava mora kod razgraničenja
u Istočnom kineskom moru*

Morske oblasti se u principu dele između priobalnih država na morske pojaseve koji predstavljaju institucionalizaciju njihovih zahteva za vlašću (*corpus separatum*). Teritorijalne aspiracije očitovane u uspostavljanju isključivih ekonomskih zona i epikontinentalnog pojasa koje su dovele do preklapanja zahteva Japana ili Kine u Istočnom kineskom moru, povezuju se sa razlozima oportuniteta i konkretnom političkom situacijom koja *per se*, zahteva uspostavljanje morske granice između dve države. Utvrđivanje morskih granica obuhvata primenu kodifikovanin pravila i principa, kao praktične metode koje su u načelu regulisane međunarodnim pravom. Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. godine, za utvrđivanje granica u Istočnom kineskom moru bilo bi moguće primeniti jedno od dva pravila.¹⁶ Prvo pravilo polazi od tumačenja člana 76. kojim se utvrđuje granice pružanja epikontinentalnog pojasa koje se kreću van teritorijalnog mora pomorske države, preko čitavog prirodnog produžetka kopnenog područja, sve do spoljne ivice kontinentalnog ruba, ili do udaljenosti od 200 nautičkih milja, računajući od polaznih linija od kojih se meri širina teritorijalnog mora. Prema međunarodnom pravu mora kontinentalni rub obuhvata potopljeni produžetak kopnenih masa pomorskih država koji se sastoji od kontinentalne ravnine (*plateau, shelf*), strmine (*talus, slope*) i kosine (*glacis, rise*). U paragrafu 6. člana 76. Konvencije, predviđeno je da na uzdignućima ispod mora spoljna granica epikontinentalnog pojasa ne prelazi 350 nautičkih milja od polaznih tačaka od kojih se meri širina teritorijalnog mora.

¹⁶ "Official Records of Third UN Conference on the Law of the Sea", Vols. I to XVI, 1975-1983; "Convention on the Law of the Sea with Annexes and Index, Final act of the Third UN Conference on the Law of the Sea", UN Treaty Series vol. 1833, p. 3. etc. U članu 311. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. godine, navodi se da ta Konvencija zamenjuje Ženevske konvencije iz 1958. Za analizu videti: Davorin Rudolf, Međunarodno pravo mora, Zagreb, Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti, 1985, str. 56-84.

Kineski zahtev za epikontinentalnim pojasom polazi od prezumpcije po kojoj epikontinentalni pojas u Istočnom kineskom moru predstavlja prirodni produžetak kineskog kopna. Prema pravu mora kodifikovanom u Konvenciji Ujedinjenih nacija iz 1982. godine, države u epikontinentalnom pojasu mogu da vrše iskorišćavanje i istraživanje morskog dna i podzemlja, ne dirajući u pravni režim voda iznad tog pojasa ili vazdušni prostor nad njim (član 78. stav 1). Kineske aspiracije vezane za proširenje epikontinentalnog pojasa protežu se sve do ose Okinavskog basena (do oko 350 nautičkih milja od kineske obale), što u suštini zaočvrstuje sve naftne potencijale i izvore u Istočnom kineskom moru.

Drugo pravilo koje je predviđeno Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. godine, a koje bi se moglo primeniti u slučaju kinesko-japanskog razgraničenja u Istočnom kineskom moru polazi od utvrđivanja granica isključivih ekonomskih zona priobalnih država. Član 56. Konvencije iz 1982. godine predviđa da države u isključivoj zoni imaju suverena prava da istražuju, iskorištavaju i da se brinu o očuvanju i upravljaju živim i neživim prirodnim bogatstvima mora, dna i podzemlja. Takođe, države imaju suverena prava i u pogledu drugih delatnosti koje se tiču ekonomskog iskorištavanja zone. Države koje proglase isključivu ekonomsku zonu, imaju jurisdikciju na osnovu relevantnih odredaba Konvencije za podizanje i upotrebu veštačkih ostrva, uređaja i naprava, naučno istraživanje mora, zaštitu i očuvanje morske okoline i druga prava i dužnosti. Zagarantovana prava plovidbe, preleta i polaganja kablova i cevovoda ostalih država time se praktično sužavaju. Uvođenjem mogućnosti da države proglase sopstvene isključive ekonomske zone, Konvencija Ujedinjenih nacija o pravu mora dovela je do ograničenja u pogledu institucionalizacije tzv. spoljnog morskog pojasa u kome države utvrđuju režim nadzora (na primer, u pogledu primene fikslnih, carinskih, sanitarnih i imigracionih propisa). Ovaj pojas postoji na delu otvorenog mora sve do momenta dok pomorska država ne proglasi svoju isključivu ekonomsku zonu do granice od 200 nautičkih milja od polaznih linija za merenje širine teritorijalnog mora (član 57). S obzrom da su Japan i Kina dve države čije se obale nalaze nasuprot jedne drugoj i da širina Istočnog kineskog mora između njih ne prelazi 400 nautičkih milja, došlo je do preklapanja njihovih isključivih ekonomskih zona.¹⁷ Razgraničenje isključivih ekonomskih zona između dve zemlje predstavlja težak problem jer se na ova područja primenjuje poseban pravni režim utvrđen jednostrano proglašenim zakonskim aktima koji nisu u potpunosti u skladu sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. godine.

Prema Konvenciji o pravu mora iz 1982. godine, za razgraničenje epikontinentalnih pojaseva i isključivih ekonomskih zona, paralelno se propisuju obaveze susednim državama da u okviru razumnog roka postignu konkretan sporazum ili barem privremen praktičan dogovor, bez štete po konačno utvrđivanje granica na moru. Sporazumna rešenja treba da budu postignuta u skladu sa opštim međunarodnim pravom i shodno članu 38. Statuta Međunarodnog suda pravde u Hagu,

¹⁷ Širina Istočnog kineskog mora između Kine i Japana varira od 180 nautičkih milja na najužim tačkama do 360 na najširim. Od severa do juga dužine je 1.300 km (ili 702 nautičke milje).

a u cilju postizanja pravičnih rešenja.¹⁸ Ako bi sporazum po ovom pitanju izostao, susedne države bile bi u obavezi da preduzmu sve mere potrebne za pronalazjenje rešenja mirnim sredstvima predviđenim Poveljom Ujedinjenih nacija (član 74. i član 83). Sledstveno, Konvencija o pravu mora utvrđuje samo okvire u kojima se može kretati državna praksa, a konkretne metode postizanja pravičnih rešenja ostavlja dogovoru zainteresovanih strana. U nekim slučajevima jednaki kriterijumi razgraničenja mogli bi se primeniti na oba morska pojasa, dok u drugim slučajevima, zbog geografskih ili drugih okolnosti, granice epikontinentalnog pojasa susednih država mogle bi biti drugačije povučene u odnosu na granice isključive ekonomske zone.¹⁹ Otuda proizilazi da su dve države dužne da izbalansirano primenjuju pravila i principe međunarodnog prava koji se koriste za razgraničenje navedenih morskih pojaseve kako bi time došle do pravičnih rešenja. To konkretno podrazumeva primenu običajnog međunarodnog prava i pravila kodifikovanih u Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravu mora iz 1982. U konkretnom slučaju, pre konačnog razgraničenja između Kine i Japana bilo bi logično postaviti pitanje, da li će se postići pravično rešenje ako epikontinentalni pojas i isključiva ekonomska zona imaju zajedničku granicu? U poslednje vreme u međunarodnoj jurisprudenciji prisutan je trend povlačenja jedinstvene granice za sve pomorske zone koje se preklapaju između država koje se nalaze suprotno jedna drugoj i susednih država. Većina država navedeni pristup smatrala bi pragmatičnim i izvodljivim rešenjem. Da li će se granica između područja epikontinentalnih pojaseva poklapati sa granicom isključivih ekonomskih zona zavisiće pre svega od ishoda međudržavnog razgraničenja na moru. Kod država sa suprotnim obalama primena srednje linije uglavnom dovodi do pravičnih rezultata, dok kod bočnog razgraničenja susednih država, zbog prisustva raznih geografskih formacija na većim rastojanjima, metoda ekvidistance je u praksi pokazala značajna od-

¹⁸ Shigeru Oda, "International Law of the Resources of the Sea", *Recueil des Cours Académie de Droit International*, 1969, vol. 127, tome II, pp 373–401; *Exclusive Economic Zone*, in: *Encyclopedia of Public International Law*, R. Bernhardt ed., Vol. II, Amsterdam, 1995, pp. 305–312.

¹⁹ U sporu oko zaliva Maine između Kande i Sjedinjenih Američkih Država, Međunarodni sud pravde konstatovao je da utvrđivanje jedinstvene višenamenske funkcionalne granice epikontinentalnog pojasa i isključive ekonomske zone nije svojstveno samo ovoj oblasti. Ako do njega ipak dođe, razni faktori se uzimaju u obzir, a naročito oni koji se odnose na geografske formacije. Pri tome, utvrđivanje granice treba sprovesti u cilju pronalazjenja pravičnih rešenja bez davanja prednosti bilo kom kriteriju koji bi doveo u povlašćen položaj jedan od ova dva morska pojasa. Videti: "Case Concerning Delimitation of Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area", (Canada v. United. States), *International Court of Justice Reports*, 1984, pp. 278, 326–327. U sporu oko granice na moru između Gvineje i Gvineje Bisao, Arbitražni sud je bio pozvan da povuče jedinstvenu liniju razgraničenja teritorijalnog mora, isključive ekonomske zone i epikontinentalnog pojasa. Sud je utvrdio da metod ekvidistance nije dovoljan za povlačenje granica poslednja dva pojasa, jer naglašava značaj geografskih, geoloških i geomorfoloških formacija. Po mišljenju Suda, ni ekonomski faktori nisu primenjivi jer potiču od procene koja se kontinuirano menjala. Videti: "Maritime Delimitation Case" (Guinea v. Guinea Bissau), *International Law Reports*, Vol. 77, pp. 635–689; *International Legal Materials*, 1985, Vol. 25, pp. 252.

stupanja.²⁰ Primena korektivnih kriterijuma poznatijih kao “pravična načela” otuda se nameće kao opravdana nužnost. Valja međutim uočiti da je sasvim malo “pravičnih načela” o razgraničenju koja bi se mogla primeniti a da se time postignu pravična rešenja. Prvi princip je proporcionalnost, koji je zasnovan na odnosu između dužina relevantnih obala država u kojima treba povući granicu u pomorskim zonama s jedne strane i površine morskog prostora koji valja dodeliti svakoj od strana koja učestvuje u razgraničenju, sa druge strane. Drugi princip jeste princip distance, koji nije u suprotnosti sa principom proporcionalnosti, već naprotiv, oba principa su komplementarna i oba se tretiraju za osnovne kriterijume u procesu razgraničenja.²¹ Poštovanje “pravičnih načela”, uključuje i uzdržavanje od jednostranog preinačenja prirodnih formacija, nepodvlaštavanje oblasti koje pripadaju drugoj državi, uvažavanje pravičnosti koja ne mora uvek značiti i jednakost. Konačno, primena “pravičnih načela” podrazumeva uzimanje u obzir i drugih posebnih okolnosti.²² Svi navedeni korektivi naravno ne ukazuju da je u slučaju kinesko-japanskog razgraničenja nužno pozivanje na primenu “pravičnih načela”.

S obzirom da u konkretnom slučaju nije nađeno pravično rešenje, Japanci su jednostrano povukli središnju liniju koju je Kina odbila s obrazloženjem da Japan na taj način stiče određenu teritorijalnu prednost. Središnja linija ne samo da skreće na kinesku stranu, već skreće na zapad i zatvara sporna ostrva Senkaku/Djaoju na japanskoj strani. Time Japan podvlašćuje sve morske prostore istočno od jednostrano povučene linije. Kina smatra da bi razgraničenje trebalo izvršiti isključivo na osnovu sporazuma kojim bi se odstupilo od povlačenja granice dužinom središnje linije ili linije jednake udaljenosti (ekvidistance). Kineski predstavnici istakli su da povlačenje takve linije predstavlja samo metod povlačenja granice na moru koji *per se*, ne predstavlja opšte obavezujuće pravilo koje se mora

²⁰ Povodom spora oko razgraničenja epikontinentalnog pojasa u Severnom moru između Danske i SR Nemačke, a potom i SR Nemačke i Holandije, Međunarodni sud pravde je utvrdio da nije obavezna upotreba linije sredine kao metoda razgraničenja među stranama, te da ne postoji drugi jednostavan metod razgraničenja čije je korišćenje u svim okolnostima obavezno. Videti: “North Sea Continental Shelf”, International Court of Justice Reports, 1969, p. 28. U sporu između Danske i Norveške oko Grenlanda i ostrva Jan Mayen, isti Sud je utvrdio da posebne okolnosti mogu izmeniti primenu metoda ekvidistance. U tom pogledu, pored posebnih okolnosti mogu da važe i običajna pravila o relevantnim okolnostima. Videti: “Jan Mayen Maritime Delimitation” (Denmark v. Norway), International Court of Justice Reports, 1993, pp. 59–62; “Anglo-French Continental Shelf Case”, International Law Reports, 1977, n° 54, pp. 54, etc.

²¹ “Continental Shelf Case (Libya v. Malta)”, International Court of Justice Reports, 1985, p. 13.

²² Međunarodni sud pravde je podvukao značaj opšte konfiguracije obale, njene suprotstavljenosti kao i zavisnosti, zatim nepodudarnosti u dužini i međusobnoj udaljenosti, a potom i nerasrazmernosti u pogledu veličine epikontinentalnog pojasa i obale. Videti: “Case Concerning the Continental Shelf (Lybian Arab Jamahiria v. Malta)”, International Court of Justice Reports, 1985, pp. 56–58; “Continental Shelf Case (Tunisia v. Libya)”, International Court of Justice Reports, 1982, p.18.

primeniti prilikom razgraničenja između Kine i Japana.²³ Ukoliko se pravična i razumna rešenja u razgraničenju mogu postići primenom metoda središnje linije ili linije jednake udaljenosti, ne vidi se razlog zašto ga Kina i Japan ne bi mogli primeniti na osnovu sporazuma?²⁴

DUŠKO DIMITRIJEVIĆ Ph.D.,
Institute of International politics and Economics,
Belgrade

REGULATION OF DISPUTES IN EAST CHINA SEA IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL LAW

Summary

In recent years, in the area of East China Sea, there has been an intensification of a territorial dispute between China and Taiwan on the one hand and Japan on the other hand, concerning the islands that China calls Diaoyu, Taiwan Diaoyutai, and Japan the Senkaku. Because of the apparent escalation in their relations stemming from the different positions concerning sovereignty over these islands, and the different approaches in terms of determining the limits of the exclusive economic zones and continental shelf's, where neither side wants to make concessions to the other side, the application of international law, it seems inevitable mechanism to overcome the territorial disputes. Even more so because in the case that disputes are not resolved peacefully and with the application of international law, it is certain that in the future great powers will interference to exploit the current situation to ensure their own geo-strategic and geo-economic interests in the global competition for energy resources for which this area is rather rich. In this study, therefore, author point out that the parties have obligation to make further efforts to reach a solution in accordance with the rules and principles of international law which would *per se*, guarantee the preservation of peace and security in this part of East Asia.

²³ Zhu Fenglan, "The Delimitation of East China Sea Continental Shelf: Sino-Japanese Disputes from the Perspective of International Law", China International Studies, 2006.

²⁴ Gerald H. Blake, "Mediterranean Micro-Territorial Disputes and Maritime Boundary Delimitation", *Il regime giuridico internazionale del Mare Mediterraneo*, U. Leanza, Milano, 1987, pp. 111-118; P. Birnie, "Delimitation of Maritime Boundaries: Emergent Legal Principles and Problems", in: *Maritime Boundaries and Ocean Resources*, G. Blake ed., Croom Helm, London, 1987, pp. 15-37; J.I. Charney, "Progress in International Maritime Boundary Delimitation Law", *American Journal of International Law*, 1994, n° 88, p. 227.